

BİR SAPMA DAVRANIŞI OLARAK FUHUŞ

Prostitution As a Deviant Behavior

Günce ARTANTAŞ*

ÖZ

Bütün hukuk düzenlerinde ortak bir suç olarak öngörülmemesi sebebiyle fuhuş, bu çalışmada bir sapma davranışı olarak nitelendirilmiş ve suçu açıklamakta da kullanılan kriminolojik teoriler ekseninde değerlendirilmiştir. *Kingsley Davis*'in işlevselci teorisi bu teoriler içinde önemli bir yere sahiptir. Zira bir yandan görünüşte fuhuşu kınayan cinsel ahlakın, diğer yandan ironik bir biçimde ve belki farkında olmaksızın fuhuşun sosyal bir kurum olarak varlığını sürdürmesini sağladığını ortaya koymuştur. Bu alanda ön plana çıkan bir diğer görüş ise radikal feminist teoridir. Söz konusu teoriye göre fuhuşu bir meslek olarak kabul etmenin zorluğu, insan onuruna ve vücuduna yüklenen anlamdan kaynaklanmaktadır. Fuhuşun yasal kabul edildiği Hollanda ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde kadınların ekonomik, duygusal ya da cinsel sömürsünün engellenemediği görülmektedir. Fuhuşu yasal hale getirmek, aslında kişi özgürlüğü adına hukuk düzeninin kişinin organlarını satmasına izin vermesinden pek de farklı değildir. Fuhuşla ilgili olarak farklı modelleri benimseyen ülkelerin yasal düzenlemeleri incelendiğinde fuhuşu bir insan hakları sorunu olarak değerlendiren, bu itibarla seks satın almayı suç haline getiren ve bedenini satmak zorunda kalan kadını ise mağdur olarak nitelendirerek ona destek sağlayan İsveç modeli, en modern ve hümanist çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fuhuş, Kriminolojik Teoriler, İsveç modeli.

Makalenin Geliş Tarihi, 29.03.2021, **Makalenin Kabul Tarihi:** 20.04.2021.

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, (gerdal@ankara.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4068-7295>).

ABSTRACT

This paper deals with prostitution within the criminological theories framework, which are also used to explain crime, considering it as a deviant behavior rather than a criminal act since it is not necessarily regulated as a crime in all legislations. Among such theories, the functionalist approach of Kingsley Davis plays a crucial role as it shed light on how sexual morality condemns prostitution while it also ironically prolongs the existence of prostitution as a social institution. The second prominent theory in this field is the radical feminist approach, according to which the difficulty of accepting prostitution as an occupation stems from the meaning attributed to human dignity and body. It is observed that the economic, emotional, and sexual exploitation of women cannot be prevented in the countries (e.g., The Netherlands and New Zealand) where prostitution is decriminalized. By examining legislations of the countries adopting different models, the Swedish model, which views prostitution as a human rights problem, criminalizes the purchase of sexual services and supports the providers of these sexual services by describing them as victims, appears to be the most modern and humanist practice.

Key Words: Prostitution, Criminological Theories, Swedish model.

I. GİRİŞ

Fahişelik insanlık tarihinin en eski mesleğidir denir.¹ Bu söyleme pek çok açıdan getirilebilecek eleştiriler bir yana bırakılacak olursa², fuhuşun en eski

---

¹ Fahişe (prostitute) sözcüğünün Latince “önünde durmayı sağlamak” anlamına gelen ‘prostituere’den türediği düşünülmektedir. Fuhuşla ilgili tarihteki ilk kayıt Mezopotamya’da bulunmuştur. Burada rahipler doğurganlığı artırmak için tapınağa gelen kadınlarla cinsel ilişkiye girerlerdi. Babil’de bütün kadınların evlilik töreni öncesinde tapınak görevleri vardı, tapınağa gelen ilk yabancı erkekle birlikte olmaları gerekirdi. Aldıkları cinsel hizmetin karşılığında erkeklerin tapınağa bağlıta bulunmaları zorunluydu. Bkz. Larry J Siegel, *Criminology: Theories, Patterns and Typologies* (11th edition, Cengage Learning 2012) 483; Steven E Barkan, *Criminology: A Sociological Understanding* (7th edition, Pearson 2017) 304.

² Çalışmanın ilerleyen kısımlarında da belirtileceği üzere, fahişeliğin bir meslek olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde meslek, “belli bir eğitim ile kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş” şeklinde tanımlanmaktadır. Bir uğraşının karşılığında para kazanılması, o uğraşmayı meslek olarak değerlendirmeye yetmemektedir. Fahişelik, belirli bir eğitim ile kazanılan veya sistemli bilgi ve beceriye dayalı bir iş değildir. ‘Türk Dil Kurumu | Sözlük’ <<https://sozluk.gov.tr/>> accessed 13 March 2021.

sapma davranışlarından biri olduğu açıktır.³ Fuhuş, tarih boyunca değişik ölçülerde ve şekillerde bütün toplumlarda var olmuştur⁴ ve yakın gelecekte de varlığını sürdüreceği gibi görünmektedir.

Fuhuş ya da seks işçiliği, özünde ticarileşmiş cinsel davranışı ifade eder. Daha açık bir tanımla fuhuş, fahişe ve müşteri ile bazı durumlarda fahişenin işvereni veya dostu (kadın satıcısı/sevgilisi) arasındaki bir anlaşmaya dayanan, evlilik dışı, ticari seks alışverişidir.⁵ Görüldüğü gibi, bu tanımın üç unsuru bulunmaktadır:

1. *Söz konusu fiilin müşteri açısından cinsel bir anlamı vardır.* Bu kapsama cinsel haz veren herhangi bir davranış girer. Örneğin, vajinal/oral/anal cinsel birleşme, teşhircilik, sadomazoizm vb.

2. *Ekonomik değiş tokuş.* Cinsel davranışın karşılığında çoğunlukla para veya ekonomik değeri olan herhangi bir mal verilir.

3. *Duygusal ilgisizlik.* Cinsel davranış tamamen ekonomik motivasyona dayalıdır. Fahişe ve müşteri birbirini tanırsalar bile cinsel davranış şeffakten uzaktır; taraflar için duygusal bir anlamı yoktur.⁶

Söz konusu tanımın tarafların cinsiyetine karşı nötr olduğu belirtilmelidir. Zira fahişe ve müşteri, kadın, erkek veya transseksüel olabilir. Çalışmanın kapsamı fuhuşun en yaygın ortaya çıkış biçimiyle, yani kadın fahişe ve erkek müşteri arasındaki heteroseksüel sapma davranışıyla sınırlandırılmıştır.

Fuhuş bütün toplumlarda görülür, fakat aynı zamanda, toplumun büyük çoğunluğu fuhuşu onaylamaz. Bazılarına göre fuhuş, kişiyi insanlığından koparan bir düşkünlük ve doğanın kanunlarının büyük bir ihlaliyken; diğerleri fahişeliği topluma faydalı herhangi bir meslek olarak görmektedir.⁷ İkinci görüşü savunanlar bu nedenle ticari seks alışverişini gerçekleştiren kadına “seks işçisi” demeyi tercih etmektedirler; onlara göre bu kavram kadına *sözde*

³ JA Humphrey and S Palmer, *Deviant Behavior: Patterns, Sources, and Control* (Plenum Press 1990) 149. Sapma, genel anlamıyla toplumsal normlara aykırı davranışı ifade etmektedir. Fuhuşun bir sapma olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği hakkında bkz. Marshall B Clinard and Robert F Meier, *Sociology of Deviant Behavior* (14th edition, Cengage Learning 2015) 18.

⁴ Clifton D Bryant, ‘Sexual Deviance’ in Clifton D Bryant (ed), *The Routledge Handbook of Deviant Behavior* (1st edition, Routledge 2011) 366.

⁵ Siegel (n 1) 483.

⁶ Siegel (n 1) 484.

⁷ Clinard and Meier (n 3) 350–351.

özgürlük tanımaktadır.⁸ Bu çalışmada seks işçisi veya sermaye gibi isimlendirmeler yerine fahişe sözcüğü kullanılacaktır. Ancak bu sözcüğün burada kesinlikle kadını aşağılamak amacıyla kullanılmadığını ayrıca ve önemle vurgulamak gerekir.

II. Fuhuşu Açıklayan Teoriler

Fuhuşa ilişkin kriminolojik teoriler, ileride incelenecek olan karşılaştırmalı hukukta benimsenen değişik yaklaşımların düşünsel temelini oluşturması bakımından önem arz etmektedir. Örneğin, İsveç modeli, radikal feminist teoriden; Yeni Zelanda modeli ise materyalist feminist teoriden etkilenmiştir. Nitekim hukuk, bir neden değil, bir sonuçtur. Hukukun açıklanabilmesi için hukukun dışındaki unsurlara bakmak gerekir.⁹

A. Biyolojik Teori

Lombroso, Ferrero ile birlikte yazdığı “*Suçlu kadın, fahişe ve normal kadın*” adlı eserinde üçünü biyolojik açıdan karşılaştırmış, suçlu kadınların ve fahişelerin biyolojik bakımdan anormal, doğuştan dejenere oldukları sonucuna varmıştır. Buna göre, tarihin başında cinsiyetler arasındaki ilişki fuhuşa dayanıyordu, erkek sadece kadın hamileyken onun yanında kalmaktaydı. Zamanla tecavüz ve fuhuştan evlilik fikri doğdu. *Lombroso*’ya göre bu, tıpkı suçtan ceza kanununun doğması gibidir. Evrimsel açıdan gelişmeyen ilkel canlılar arasında fuhuş halen yaygındır; örneğin, İzlandalılar veya Tahitililer eşlerini eve gelen misafire ikram etmezlerse yaptıkları saygısızlık olarak algılanır. Gelişmiş toplulukların içindeyse ancak aşağı sınıfta bulunan kadınlar bu işi yaparlar.¹⁰

Fahişeler, normal bir kadında bulunamayacak ilkellere ait genetik kalıntılar taşımaktadırlar. Bir fahişede büyük bir çene kemiği, kafatası asimetrisi, garip dişler, basık ve geniş bir burun, wormian kemikler ve delice bakan kaşarlanmış gözler bulunur. En düşük fahişelerin yüzü ise bir erkeğinkini andırır.¹¹

⁸ Neriman Açıkalin, ‘Fuhuş Pazarında Sermaye Olmak: Mersin Örneği’ [2013] Çalışma ve Toplum 243, 258. İlgili makalede röportaj yapılan kadınlar kendilerini “sermaye” olarak nitelendirdikleri için bu kavramın kullanıldığı belirtilmelidir.

⁹ Selahattin Keyman, *Hukuka Giriş ve Metodoloji* (Doruk Yayınları 1981) 91.

¹⁰ Cesare Lombroso and Guglielmo Ferrero, *Criminal Woman, the Prostitute, and the Normal Woman* (Nicole Hahn Rafter and Mary Gibson trs, Duke University Press 2004) 100–103.

¹¹ Lombroso and Ferrero (n 10) 127–130.

Fahişeler, *doğuştan* fahişe ve *rastlantısal* fahişe olarak ikiye ayrılırlar. Doğuştan fahişeler, frijit olmalarına rağmen erken yaşta gelişmiş ve cinsel ilişkiye girmişlerdir. İçlerinde şehvet duygusu taşımamalarına rağmen bu işi yapmalarının sebebi ahlaken düşüklüklerinin delilik mertebesine varmasıdır. Çocukken bile en tabii insani duygulardan yoksundurlar, bir şey öğrenme yetenekleri yoktur, yasak olan her şeyi yapmak için delice bir istek duyarlar; anne olmaktan çok korkarlar ve bunu engellemek için her metodu kullanırlar; nedensizce yalan söylerler; çoğu aynı zamanda hırsızlık yapmaktadır. Cinsel soğuklukları, Darwinist açıdan geliştirdikleri bir adaptasyondur; bu sayede çalışmadan geçimlerini sağlayabilirler. Anne olmayı neredeyse tiksiniç bulmalarına rağmen içlerinde büyük bir hayvan sevgisi bulunur. Dindar bir karakter gösterirler, çoğu fahişenin Meryem Ana resmi taşıdığı gözlemlenmiştir. Akli kapasiteleri yetersiz olduğu için mutlaka bir erkeğin tavsiyesine ihtiyaç duyarlar, bu nedenle fahişelerin dostları vardır. Aslında doğuştan fahişe, psikolojik açıdan tamamen suçlu beynine sahiptir; fakat fiziksel ve akli yetersizliği, en önemlisi de tembelliği nedeniyle suçlu olmayı değil, fuhuşu seçmiştir. *Lombroso*'ya göre, suçluluk, kadınlarda fahişelik formunu almıştır. Buna rağmen, söz konusu tehlikeli kadınlar erkeklerin işleyebileceği cinsel suçları önleyerek topluma bir şekilde fayda sağlarlar.¹²

Rastlantısal fahişe ise olumsuz koşullar nedeniyle kötü yola düşmüştür. Eğer olumsuz koşullardan bağımsız bir hayat sürebilseydi, rastlantısal fahişe, hemen her sosyal sınıfta ama özellikle de üst sınıfta görülebilecek önemsiz ve beyni olmayan sıradan bir kadın olurdu. Rastlantısal fahişe, aptal bir hata, evliliği izlemeyen baştan çıkarılma veya en kötüsü bir tecavüz neticesinde en değerli hazinesini, bekaretini kaybetmiştir. Artık onurunu kurtarması mümkün olmadığı için ayıbından gelir elde etme yolunu seçer. Bekaretin kaybı, kadını tamamen değiştiren bir olaydır. Bir kez büyü bozulduğunda, iyi ve kötüye dair bilinenler yıkıldığında, kadın toplumsal normları kolaylıkla göz ardı edebilir. Elbette ki onurlu bir kadın fuhuş yapmak yerine ölümü tercih eder, doğuştan fahişe için ahlaksızlık organik bir ihtiyaçtır; ikisinin arasındaki rastlantısal fahişe ise yoksulluk tarafından zorlanmaktadır. Rastlantısal fahişe doğuştan dejenere değildir, fuhuş onun için öğrenilen bir davranıştır.¹³

Lombroso'nun bu kitapta yaptığı şey, özünde suçluların evrimsel açıdan geri kalmış, genetik yapıları nedeniyle suç işlemeye determine canlılar oldukları görüşünü, kadın suçlulara ve fahişelere uyarlamaktır. Günümüzde bu görüşlerin hiçbir geçerliliği yoktur. Yanlış bir metotla incelenen 250-300

¹² Lombroso and Ferrero (n 10) 213–221.

¹³ Lombroso and Ferrero (n 10) 222–226.

kişilik bir kadın grubu üzerinden genel geçer sonuçlara varılamaz. Özellikle “düşmüş” kadınların fotoğraflarının analizini yaptığı bölüm, bir güzellik yarışması ne kadar objektifse o kadar objektiftir. Birçok kaynakta *Lombroso*, kriminoloji biliminin kurucusu olarak gösterilse de bu çalışması bilimsel olmaktan çok eğlencelidir. Hatta kadınlara ahlaken uygulanan çifte standardı rasyonalize etme çabasından başka bir şey değildir.¹⁴ Biyolojik görüşün diğer temsilcileri, kadın suçluluğu ve fahişeliği erken yaşta rastgele cinsel ilişkilere veya menstürasyon öncesi sendroma bağlasalar da, bilimsel bir temele dayandıklarını söylemek güçtür.¹⁵

B. PSİKOLOJİK TEORİ

Lombroso gibi *Freud*'a göre de, fahişeler biyolojik bakımdan eksik canlılardır; bu işi yapmalarının sebebi Oedipus komplekslerini aşma yeteneklerinin olmayışıdır. Babalarına karşı duydukları cinsel arzu, enstet tabusu yüzünden bastırılmıştır; birlikte oldukları her erkek babalarının yerine geçmektedir. Bu erkekler, sadece babalarının yerini tutan kimseler olduklarından tatmine ulaşmaları imkansızdır; bu yüzden sürekli yeni partner ararlar.¹⁶

Fahişeler ahlaken düşüktür, erkeklere kıyasla içgüdülerini kontrol etmeleri de daha zordur; ki aslında bütün kadınlar içlerinde fahişelik yapmayı istemek gibi bir patoloji barındırırlar. Fahişeler, erken yaşta farklı erkeklere rastgele cinsel ilişkiler kurmak için çocukça bir istek duymuşlardır, bu içlerindeki fahişe olma eğilimini açıkça ortaya koymaktadır. Kız çocuğunun baştan çıkarılması, onun içindeki bu eğilimi harekete geçirmiş olabilir; erken gelişimi onu erişkin bir kadın gibi davranmaya iter. İlk baştan çıkarılışı çok eşli doğasını açığa vurmuştur, çoğu kadın içinde fahişe olmak için sadece küçük bir istek duyarken, o gerçekten fahişe olmuştur. O kız çocuğunun fahişe olması, doğasının gereğidir.¹⁷

Cinsel bir davranışın içindeki fahişe olma eğilimini açığa çıkardığı kadınlar, özellikle proleterya sınıfının içinde gözlemlenebilir; bu kişiler kültüresüz sıradan kadınlardır. Sosyoekonomik açıdan baskın sınıfın ahlaki

¹⁴ Frances Heidensohn, *Women and Crime* (2th edition, Palgrave 1996) 114.

¹⁵ R Barri Flowers, *The Prostitution of Women and Girls* (McFarland & Company, Inc, Publishers 1998) 24.

¹⁶ Allison Morris, *Women Crime and Criminal Justice* (1st edition, John Wiley & Sons 1987) 58.

¹⁷ Bkz. SL Gilman, 'Freud and the Prostitute: Male Stereotypes of Female Sexuality in Fin-de-Siècle Vienna' (1981) 9 *The Journal of the American Academy of Psychoanalysis* 337, 356.

kodlarıyla güçlü bir aidiyet geliştiremedikleri için ahlaksız bir yaşamın içine kolayca sürüklenmişlerdir. Hırsızlık veya kürtaj gibi kadının kendisini kınamasını sağlayan olaylar, benliğini düşük ahlaki değerlerle özdeşleştirir. Aslında bu kadın, cinsel açıdan ne kadar değersiz olduğunu babası ve erkek kardeşiyle ilişkisi bağlamında sürekli hatırlamaktadır. Bilinçaltındaki fantezilerini diğer insanlara karşı da yöneltmeye başlar. Sokakta yalnız yürümekten, yatağının altında bir erkek bulunduğundan korkmaları aslında fuhuş yapmaktan korkmaları anlamına gelir ki bu korku içlerinde böyle bir istek bulunduğunun kanıtıdır.¹⁸

Otto Weininger de bütün kadınların fahişelik eğilimine sahip olduklarını belirtmekte ve bunu içlerinde anne olmak için hayvani bir güdü beslemelerine benzetmektedir. Buna göre, doğuştan “anne tipi” veya “fahişe tipi” şeklinde iki ayrı kadın tipi yoktur; gerçek kadın bu ikisinin arasındadır. Fahişelik, baştan çıkarılmanın veya sosyal durumların *per se* bir sonucu değildir.¹⁹

Modern psikiyatri ve psikoloji, *Freud*'un fahişelerle ilgili yorumlarını büyük ölçüde reddetmekte; sosyal ve ekonomik değişkenleri dikkate almayan, temelsiz ve önyargılı bir yaklaşım olarak nitelendirmektedir.²⁰

C. SOSYOLOJİK TEORİLER

1. İşlevselci Teori

Kingsley Davis'in işlevselci teorisine göre, fuhuşun iki nedeni vardır. Birincisi, cinsel ahlak²¹ bir yandan görünüşte fuhuşu kınarken, diğer yandan farkında olmaksızın veya ironik bir biçimde fuhuşun sosyal bir kurum olarak varlığını sürdürmesini sağlamaktadır. Ahlaki sistem seks öncesi iki türe ayırır: Kişinin eşyle anlamlı ilişkisinin bir parçası olan seks ve fahişeye yapılan anlamsız seks. Ayrıca belirli cinsel davranışları (oral veya anal seks) ahlaksız olarak kodlar, dolayısıyla bu davranışların ahlaklı kadınlarla yani eş veya kız arkadaşla yapılamayacağını erkeğin bilinçaltına yerleştirir. Böylece cinselliğin ahlaksız yönünü yaşamak isteyen erkekler, ahlaksız kadınlara yani fahişelere giderler. Kısaca, ahlaki sistem fuhuş için bir talep yaratır.²²

---

¹⁸ Bkz. Gilman (n 17) 359.

¹⁹ Bkz. Gilman (n 17) 357.

²⁰ Flowers (n 15) 24.

²¹ Yabancı öğretilerde “sexual morality” olarak ifade edilen cinsel ahlak terimi, toplumsal ahlakın cinselliğe ilişkin yargısı anlamında kullanılmaktadır.

²² Bkz. Alex Thio, Jim D Taylor and Martin D Schwartz, *Deviant Behavior* (11th edition, Pearson 2012) 241.

İkincisi, fuhuşun gördüğü fonksiyon, cinsel ahlakı güçlendirmektedir. Fahişelerin varlığı, ahlaklı kadınların yani eşlerin ve kızların saygınlığının korunmasına hizmet eder. Seks endüstrisi, erkekleri, evlenmeden önceki, evlilik dışındaki ya da diğer ahlaksız seks türleri için fahişelere gitmeleri hususunda cesaretlendirmektedir. Ahlaksız seksin duygusal bir yönü olmadığından evlilik veya aile kurumu için tehdit oluşturması da imkansızdır. Böylece erkekler, bu türden cinsel aktivitelere katılmaları için saygın kadınları ikna etmek veya onlara baskı yapmak zorunda kalmazlar. Geleneksel kadının cinsel ahlakının ve erdeminin korunması, toplumun bütünsel ahlakının da korunması anlamına gelir.²³ Augustinus dahi, “*eğer fahişeler, insan topluluğundan uzaklaştırılırlarsa, şiddetli arzuların uyanması vasıtasıyla onlar toplumun hepsini karıştıracaktır.*” sözüyle fahişeliğin toplumsal açıdan işlevsel olduğunu belirtmişti.²⁴ Ayrıca ahlaksızlığın kurumsallaşmış biçimi olan fuhuşun ve bunu meslek edinen fahişelerin varlığı, toplumun, bunun tam tersini yani erdemi ve erdemli olanı tanınmasını sağlar.²⁵

Davis'e göre, bir kadının neden fahişe olduğu değil fakat neden bu kadar az kadının fahişe olduğu ilginç bir sorudur. Fahişenin cinsel yeteneklerinden çok çalışmasına dayanarak kazandığı para, özsaygısını ve toplumdaki konumunu yitirmesine neden olur. Ve genellikle kadınlar için parasal getiri, kişiliğin yitiminin yerini dolduramaz.²⁶

Cinsiyetçi biçimde ifade etmiş olsa da *Davis*'in toplumun ahlaki kodlarını çözümlenmede başarılı olduğu inkar edilemez. Örneğin, fuhuşun çok daha yaygın yapıldığı adeta hayatın bir parçası biçimini aldığı Uzakdoğu ülkelerinde, saygın kadınların ahlaksız seks olarak nitelenen cinsel davranışlarda bulunmaları pek olası değildir. Buna karşın, Batı toplumlarında kadınların ahlaksız olarak nitelenen cinsel davranışlarda bulunma olasılığı daha yüksekken, fuhuş da daha az kurumsallaşmıştır.²⁷

2. Alt Kültür Teorisi

Daha önce de belirtildiği üzere, fahişe alt kültürünü benimsemek, bir kadının fahişe olmasına yol açan en önemli etmenlerden biridir. Suçun nedenlerini alt kültüre bağlayan teorilere göre, belirli bir alt kültüre mensup olmak kişiyi belirli amaçlara yöneltir.²⁸ Bu nedenle fahişe alt kültürü incelenmelidir.

²³ Bkz. Thio, Taylor and Schwartz (n 22) 241.

²⁴ Timur Demirbaş, *Kriminoloji* (7. Baskı, Seçkin Yayınevi 2020) 278.

²⁵ Bkz. Humphrey and Palmer (n 3) 163.

²⁶ Bkz. Humphrey and Palmer (n 3) 162.

²⁷ Thio, Taylor and Schwartz (n 22) 241; Humphrey and Palmer (n 3) 163.

²⁸ Füsün Sokullu Akıncı, *Kriminoloji* (Beta Yayıncılık 2014) 186.

Fahişeler, kendileri ve işleri hakkında belirli bir ideoloji geliştirmişlerdir. Bu ideoloji onları toplumun kendileriyle bağdaştırdığı ahlaksızlık hissinden korumaktadır. Fahişeler, mesleklerinin bir gereklilik olduğunu düşünürler. Fuhuş, öncelikle, evli erkeklerin üzerindeki baskıyı azaltarak aileleri bir arada tutmaktadır. İkincisi, işlenebilecek olan cinsel suçları önlemektedir. Örneğin, Mersin Genelevi'nde çalışan bir kadın kendisini namus bekçisi olarak nitelendirmektedir²⁹: “Toplum bize kötü kadın olarak bakıyor, ama toplumun beni dışlamaya hakkı yok, bana gelen insanın namusunu koruyorum, kendi namusumu veriyorum, namus bekçisiyiz...” Ve en önemlisi, hiç kimse ahlaki açıdan fahişelerden daha iyi bir insan olduğunu iddia edemez. Diğer insanlar ikiyüzlükten, fahişeler en azından oldukları gibi davranmaktadırlar; aslında, bu açıdan, ahlaken daha üstündürler.³⁰ Amerikalı bir fahişe, kamuoyunda fuhuşa karşı sesini en yüksek perdeden çıkartan bir politikacının kendisinin en sadık müşterisi olduğunu söylemiştir. Buna göre, kadınların büyük bir kısmı da hayatları boyunca finansal açıdan bir erkek tarafından desteklenmek için evlenmeyi tercih etmektedir. Heteroseksüel ilişkinin kendisi bir yönüyle her zaman fuhuştur. Erkekler ise zaten sömürülmeyi hak eden canlılardır.³¹

3. William Thomas'ın Görüşleri

Biyolojik görüşe karşı çıkan *Thomas*, amaçlar araçlar çelişkisi teorisini ortaya atmıştır. Buna göre her insanın dört temel arzusu bulunur: güvenlik, tanınma, yeni deneyim ve tepki alma. Suçluluk en çok yeni deneyim ve tepki alma arzularıyla ilgilidir. Fuhuş ise heyecan arayışı ve tepki alma arzusundan kaynaklanmaktadır; fahişe bu isteklerini tatmine yönelmiştir. Fakat bu arzular doğuştan gelmemektedir, sosyal faktörlerin ürünü olan edinilmiş özelliklerdir. Söz konusu görüş, ataerkil bir yapısı olduğu ve kanıtlanmadığı için eleştirilere maruz kalmıştır.³²

D. SOSYOPSİKOLOJİK TEORİLER

1. Damgalanma Teorisi

Lemert'in, çeşitli kereler gidip döndükten sonra damgalanmış kişinin bu kimliği benimsemesi şeklinde tanımladığı ikincil sapma görüşüne göre, sapma damgalama süreci nedeniyle ortaya çıkmaktadır.³³

²⁹ Nermin Açıkalm, ‘Toplumda Fahişelik Kurumunun Vazgeçilmezliği Üzerine Mitler: Mersin Örneği’ (2008) 1 Journal of International Social Research 11, 19.

³⁰ Humphrey and Palmer (n 3) 161.

³¹ Clinard and Meier (n 3) 364.

³² Flowers (n 15) 25.

³³ Sokullu Akıncı (n 28) 200.

Ergenliğinde etrafındaki insanlar ve toplum tarafından damgalanan kadın, kötü şöhretinin hakkını vermek için rastgele cinsel ilişkilerine devam etmekte ve tamamen toplum dışı ilan edilmektedir. Sonunda kadın, cinsel ilişkiye bedava girmek yerine onu satmanın daha heyecanlı ve karlı olduğunu düşünür. İkinci aşamada, mesleğin inceliklerini öğrenmekte ve fahişe kimliğini benimsemektedir. Örneğin, müşterisini nasıl mutlu edeceğini veya polisle nasıl başa çıkacağını öğrenir ve kendince bir iş ahlakı geliştirir. Bu süreç boyunca fahişelik o kadın için gittikçe normalleşir. Kadın, fuhuşu bir sapma değil de herhangi bir iş olarak görmeye başladıktan sonra geriye sadece mesleğinde profesyonelleşmek kalır.³⁴ *Lemert*'in terimleriyle ifade edecek olursak, kadın, sapkın fahişe damgasını içselleştirerek gerçekten fahişe olmaktadır.³⁵

Yine *Lemert*'in sosyal patoloji görüşü, sosyal sapma veya suçların, toplumun bütününde meydana gelen değişiklikler sonucu oluştuğunu, bundan dolayı da olumsuz sosyal gidişatın, ferdi durumlarla açıklanamayacağını savunmaktadır. Bu bağlamda *Lemert*, fuhuşu, kültürümüze yayılan sosyal patolojinin ve rastgele çok eşli cinselliğin resmi bir uzantısı olarak tanımlamaktadır. Fakat bunda ticarileşmiş seks sömürüsü, çok önemli ve büyük bir rol oynar.³⁶

2. Karma Teori

Bu teoriye göre, sosyal ve psikolojik faktörler bir araya gelerek bir kadının fahişe olmasına yol açar. Çocukken ailesinde rastgele çok eşliliğin yaşandığını görme, ebeveyn tarafından ihmal edilme, cinsel istismar tecrübesi veya diğer travmatik olaylar fuhuşa zemin hazırlar. Ardından fuhuş yaparak para kazanmanın çok kolay olduğu ve fahişelerin lüks içinde yaşadıklarına ilişkin popüler inanç, kadın için çekici bir etki yaratır. Nihayetinde o sırada işsiz olma, fuhuş yapan biriyle tanışma veya dostun/kadın satıcısının baskısına maruz kalma kişiyi fuhuşa başlatır.³⁷ Nasıl ki ebeveyn istismarı nedeniyle kişi kendisini aile bağlarından koparmıştır, ona bir obje gibi davranan müşterilerinden de kendisini rahatlıkla koparabilir. Aslında müşterisi ve babası ona aynı şekilde davranmaktadır.³⁸

³⁴ Humphrey and Palmer (n 3) 158–159.

³⁵ Humphrey and Palmer (n 3) 165.

³⁶ R Barri Flowers, *Women and Criminality: The Woman as Victim, Offender, and Practitioner* (Greenwood Press 1987) 122.

³⁷ Bkz. Thio, Taylor and Schwartz (n 22) 241–242.

³⁸ Thio, Taylor and Schwartz (n 22) 242.

E. EKONOMİK TEORİ

Ekonomik motivasyonların, bir kadının fahişe olmasında ve bu işi yapmaya devam etmesinde en önemli rolü oynadığını savunan görüş, ekonomik teori olarak adlandırılmaktadır. *Winick* ve *Kinsie*, iş bulma olanaklarının çok kısıtlı olması ve kadının fuhuştaki yüksek finansal getirinin farkına varması sebebiyle fahişe olduğunu söylemektedirler.³⁹ *Lemert*, kadının toplumdaki değersiz ve ikinci sınıf rolünün bir yansıması olarak materyaller üzerinde çok az gücü ve hakkı olduğunu, bunu dengelemek için fuhuşa başladığını belirtmektedir.⁴⁰

Para, sadece kadın için değil dostu veya satıcısı için de gereklidir. Belirli bir hayat tarzını sürdürmek, uyuşturucu alabilmek, bir çocuğu büyütme veya bir sokak fahişesi için en temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla fuhuş yapılabilir.

Jennifer James, az veya hiç eğitim görmemiş kadınlar için fuhuşla aynı finansal getiriyi sağlayan hiçbir iş olmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla bu kadınlar için fuhuş bağımsız ve macera dolu bir hayat vadetmektedir. Geleneksel kadın rolü fiziksel görünüş, erkeklere hizmet ve cinsellik üzerine kurulmuştur. Zenginliğin ve belirli materyallere sahip olmanın kültürel açıdan önemi, sosyoekonomik pozisyonu buna müsaade etmeyen kadınların bu değerleri arzulamalarına yol açmaktadır. Toplumda kabul edilen kadın ve erkek rolleri arasındaki uyumsuzluk, kadınları “azize veya fahişe” şeklinde sınıflandırmaktadır. Böylece cinsel açıdan aktif bir yaşam süren ve toplumun ona biçtiği rolle uyum sağlayamayan kadınlar sapkın olarak damgalanmakta ve sosyal statülerini kaybetmektedirler.⁴¹

Ev hanımlığı ve “pembe yakalıların” çalışabileceği diğer işler sıkıcı, kısıtlayıcı ve kadını kendisine yabancılaştıran işlerdir. Fahişelik ise bir ölçüde bağımsızlık, heyecan ve otonomi sağlamaktadır. Fahişeler, ataerkil kapitalist sistemde kendilerine uygun görülen pembe yakalı işleri reddeden kadınlardır. Bir fahişe, “Eğer fabrikada çalışsaydım kanser olacaktım, şimdiyse sadece kürtaj olmam gerekiyor” demiştir.⁴²

Paranın fahişeler için sevgiyi simgelediği ifade edilmektedir. Onlar çocukken yeteri kadar sevgi görmemişlerdir, ergenliklerinde de hiçbir zaman paraları olmamıştır. Vücutları için para ödenmesi, hem sevgi hem de para ihtiyaçlarını karşılamaktadır.⁴³

---

³⁹ Flowers (n 36) 122.

⁴⁰ Flowers (n 36) 122.

⁴¹ Flowers (n 36) 122–123.

⁴² James W Messerschmidt, *Capitalism, Patriarchy, and Crime - Toward a Socialist Feminist Criminology* (Rowman Littlefield Pub 1986) 91–94.

⁴³ Bkz. Flowers (n 15) 26–27.

F. FEMİNİST TEORİLER

1. Radikal Feminizm

Radikal feminizme göre, kadınların bir alt sınıf olarak ezildikleri ve baskı altında tutuldukları bir sistem olan patriarka çeşitli aygıtlar ve toplumsal pratikler tarafından yeniden üretilmektedir ve patriarkanın yeniden üretiminin en önemli araçlarından biri de kadın bedeni ve cinselliğinin denetlenmesidir. Bu bağlamda fahişelik, bir kurum olarak kadınların iffetli ve iffetsiz olarak sınıflandırılmasında araçsal rol oynayarak erkeklere kadın bedeni üzerinde söz söyleme ve iktidar kurma hakkı verir.⁴⁴

Fahişelik tıpkı tecavüz gibi ataerkil sistem tarafından içselleştirilmiş, meşrulaştırılmış, piyasalaşmış ve kurumsallaştırılmış bir tecavüz biçimidir.⁴⁵ Fahişeliğe gösterilebilecek hoşgörü, bu iktidarı daha da güçlendirip ileri götüren bir etki yaratacaktır. Fahişelik, kadına yönelik şiddet, değersizleştirme ve aşağılama anlamına gelir. Fahişe müşteriye sadece bedenini değil, “bedeninin aşağılanması hakkını” ya da bedeni üzerindeki eril denetim hakkını da satar.⁴⁶

Fahişelik kurumunun erkeklerin namuslu kadınlara ya da bakire genç kızlara tecavüz etme potansiyellerinin açığa çıkmasına engel olduğuna inanılmaktadır ki, bu klişe de önlenemez ve baskılanamaz cinsel ihtiyaçları olan bir erkeklik kurgusuna dayanarak erkek egemen sistemi ayakta tutmaktadır.⁴⁷

Radikal feminist yaklaşım, tüm bu varsayımlara dayanarak kadın bedeninin bir cinsel mübadele aracı olmasını bir meslek olarak değil, kadına yönelik şiddet olarak kodlar. Dolayısıyla terminolojisinde “seks işçisi” diye bir kavramı barındırmaz. Böyle bir kavramsallaştırma, fahişenin özgür bir seçim sonucu fuhuş sektörüne girdiğine inanmak anlamına gelir. Bu bağlamda gönüllü ve zorla fahişelik diye bir ayrımı kesinlikle reddeder ve bilerek ya da

⁴⁴ Açıkalın (n 29) 41.

⁴⁵ Bkz. Açıkalın (n 29) 21. Otuz iki yaşındaki bir fahişenin hikayesi: “*On yedi yaşındaydım, kayınbabam tecavüz etti. Ben tecavüze uğradığımda hamileydim, altı aylık falan. Benim babamın halasının oğlu var, beni emniyet onlara teslim etti. O çocuk dedi: ‘Ben bakarım, bizde kalsın’. Neyse gittik, tekrar beni kayınbabama bir televizyon karşılığında verdiler, yine gittim bunlara. Bu sefer benim babamın halasının oğlu kayınbabamlardayken geldi, ‘Gel seni biraz gezdireyim, götürüyüm seni bir arkadaşuma bırakacağım seni, bu ortamlardan uzak dur, biraz kafanı dinle’ dedi, götürdü ve beni randevu evine sattı...*”

⁴⁶ Bkz. Aslıcan Kalfa, ‘Eski Doğu Bloku Ülkeleri Kaynaklı İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektöründe Çalışan Kadınlar’ (Thesis, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı 2008) 41–42.

⁴⁷ Kalfa (n 46) 44.

zorla, her fahişenin patriarkanın kurbanı olduğunu kabul eder.⁴⁸ Kadın bedenini aşağılayan ve kullanan bir ideolojiyi teşvik eden fahişelik, yasaklanarak toplumca kabul edilebilir bir faaliyet olmaktan çıkarılmalıdır. Çünkü ataerkil sistemde fahişelik, kadın bedeni ve cinselliği ile ilgili bir kurum olarak özelde fahişelere genelde tüm kadınlara zarar vermektedir.⁴⁹

2. Seks İşçileri Taraftarı (Materyalist) Feminizm

Seks işçileri taraftarı feministler, fahişeliği emek kavramı ekseninde değerlendirerek para karşılığı cinsel hizmet sunmak şeklinde gerçekleştirilen herhangi bir meslek olarak görürler. Para karşılığı cinsel hizmet sunumunu bir emek türü olarak kavramsallaştırdıkları için de “fahişe” sözcüğünü kullanmazlar. Buna göre, kadınların fuhuş sektörüne girmelerindeki en büyük etkeni ekonomik kaygılar oluşturmaktadır. Fuhuş, kadınlara hayatlarını idame ettirebilmek açısından para kazanma olanağı sunarak onları desteklemektedir. Bu yüzden seks işçiliğinin yasaklanmasında ısrarcı olmak anlamsızdır. Seks işçiliği ekonomik özgürleşme yolunda kadını geliştirebilir ve kadınla erkek arasındaki iktidar mücadelesinde kadınlar lehine sonuç doğurabilir.⁵⁰

Bir görüş, radikal feministlerin de savları arasında yer alan, toplumsal kabul görmüş ezbere söylemler ve klişelerden destek alan mitlerin gerçeği yansıtmadığını belirtmektedir. Buna göre, seks işçiliği, diğer ağır işçilik biçimleri gibi bir işçilik biçimidir. Seks işçileri, işçi ve emekçidir. Seks işçileri bedenlerini satmaz veya kiralamazlar; seks işçileri cinsel hizmet satarlar ve karşılığını alırlar. Seks işçiliği bu noktada, diğer işçilik veya emek biçimlerinden farklı değildir. Seks işçilerinin çalışırken şiddet veya diğer hak ihlalleri ile karşılaşmaları ve mağdur olmaları, seks işçiliğini çevreleyen mevzuatın ve bu mevzuat üzerinden hayata geçirilen fiili politikaların seks işçilerini koruyacak şekilde değil, aksine seks işçilerini fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olarak hedef alacak şekilde tasarlanmasının sonucudur. Seks işçilerini kurban veya mağdur olarak gören ve buna uygun şekilde söylem ve politika üreten yaklaşımlar, “mağdur” olduğunu iddia ettikleri kadınları korumamakta, aksine bu kadınları mağdur “bedenler”e indirgeyip söz ve iradelerini görmezden gelmektedir. Güvenli ve korunma mekanizmalarına erişimin olduğu alanlarda yapılabilmesi halinde seks işçiliği

⁴⁸ Kalfa (n 46) 44–45.

⁴⁹ S Dilek Demir, ‘Kadın seks işçiliğinin hukuki mevzuat çerçevesinde incelenmesi’ (Thesis, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi) Anabilim Dalı 2009) 41.

⁵⁰ Bkz. Demir (n 49) 43.

kadınları “ezen” değil, aksine kadınları erkekler karşısında güçlendiren bir sektördür.⁵¹

Bu bağlamda, materyalist feministler, seks işçilerinin çalışma ve yaşama koşullarının iyileşebilmesi için haklarını talep etmelerini ve örgütlenmelerini sağlayabilecek fuhuş politikalarından yana tavır almakta ve fuhuş sektörünün tamamen dekriminalize edilmesi gereğini savunmaktadırlar.⁵²

III. FARKLI YASAL DÜZENLEMELER

Ülkelerin fuhuş olgusunu düzenlemek bakımından değişik yaklaşımlar benimsedikleri görülmektedir. Bu yaklaşımlar, yasaklayıcı, önleyici, düzenleyici ve yasallaştırıcı olarak dörde ayrılabilir.

A. YASAKLAYICI MEVZUAT – İSVEÇ MODELİ

Yasaklayıcı modelin savunucularına göre fuhuş, insan hakları ve cinsiyet eşitliğiyle ilgili bir sorundur. Fuhuş, kadınlara karşı uygulanan şiddetin bir biçimi ve cinsiyetler arası eşitsizliğin bir yansımasıdır. Fuhuş, bir “seks işçiliği” ve olağan bir kariyer tercihi değildir. Eğer bir toplumda kadınların hukuki, ekonomik ve sosyal alanda erkeklerle eşit haklara sahip olması ilkesi benimsenmişse, o halde kadınların da herhangi bir mal gibi alınıp satılmamaları ve erkekler tarafından cinsel açıdan sömürülmemeleri gerekir. Aksi bir tutum, insan olmaları sebebiyle kendilerine tanınmış olması gereken haklardan mahrum edilmiş ve bu hakları koruyan mekanizmalardan dışlanmış ayrı bir kadın sınıfı oluşturulduğu anlamına gelecektir.⁵³

İsveç’te 1970’li yıllardan bu yana savunulan bu düşünce, 1999 yılında yasal bir zemine oturtulmuş ve seksin satın alınması suç haline getirilmiştir. Söz konusu düzenlemenin odağı seks satın alan kişiler yani müşterilerdir; bu mantığa göre herhangi bir talep olmadığında nihayet fuhuş da sona erecektir.⁵⁴ Düzenleme fuhuş olgusuna cinsiyet eşitliği ve insan hakları perspektifinden yaklaşmakta, vücudunu satmak zorunda kalan mağdurlara değil bu mağdurları

⁵¹ Kemal Ördök, ‘Seks İşçiliği: Mitler ve Gerçekler’ 10–13 <<http://www.kirmizisemsiye.org/Dosyalar/SeksIsciligiMitlerveGercekler.pdf>> accessed 12 Feb 2021.

⁵² Kalfa (n 46) 47.

⁵³ Gunilla Ekberg, ‘The Swedish Law That Prohibits the Purchase of Sexual Services: Best Practices for Prevention of Prostitution and Trafficking in Human Beings’ (2014) 10 Violence Against Women 1187, 1188–1189.

⁵⁴ Erika Schulze and others, ‘Sexual Exploitation and Prostitution and Its Impact on Gender Equality’ 51 <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3623a253-ea26-4f62-b287-3f3e3ba6cf99>>.

çevreleyen, onları sömüren, aracılık yapan ve cinsel hizmet alan kişilere odaklanmaktadır. Bu bağlamda gönüllü veya zorlama biçimde yapılan fuhuş ayırımının da bir önemi yoktur.⁵⁵

İsveç hukukunda fuhuşun kendisi suç veya hukuka aykırı bir davranış olarak nitelendirilmemekte, cinsel hizmet sunan kadın veya erkekler hiçbir biçimde cezalandırılmamaktadır. Ancak fuhuşla ilgili diğer davranışlar, örneğin fuhuşa teşvik, fuhuş yapan mağdur üzerinden kazanç sağlama, fuhuş için yer sağlama veya para karşılığı cinsel hizmet satın alınması suç olarak değerlendirilmiştir.⁵⁶

Söz konusu modelin çok olumlu sonuçlar doğurduğu ve amacını gerçekleştirdiği kabul edilmektedir. Cinsel hizmet satın alınmasının suç olarak öngörüldüğü tarihten beri, İsveç'te fuhuşa yönelik talep önemli ölçüde düşmüştür.⁵⁷ Hatta talebin düşüklüğü sebebiyle insan kaçakçıları bu ülkede faaliyet göstermekten kaçınmaktadırlar.⁵⁸ Kanun değişikliği kamuoyunda fuhuşa yönelik bakış açısını da değiştirmiştir. Fuhuş, kamuoyunda artık gerekli bir kötülük olarak değil bir cinsiyet eşitsizliği problemi olarak algılanmaktadır.⁵⁹ Toplumun genelinde ve özellikle genç insanlar arasında para karşılığı cinsel hizmet alınmasının bir suç olarak kabul edilmesi desteklenmektedir.⁶⁰ Yasağın önemi, uygulanabilirliğinden çok, taşıdığı normatif etkiden kaynaklanmaktadır. Kanun, İsveç'te kadınların alınıp satılabilecek bir mal olmadığının somut bir ifadesidir. Bu nedenle de erkekler cinselliklerini herhangi bir formda veya zamanda istedikleri gibi

⁵⁵ Swedish Government Report, 'The Ban against the Purchase of Sexual Services. An Evaluation 1999-2008.' 5 <https://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/ban-against-purchase-sexual-services-evaluation-1999-2008_en> accessed 13 Feb 2021.

⁵⁶ The Swedish Criminal Code, Chapter 6, Section 11-12 <<https://www.government.se/490f81/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>> Erişim tarihi: 21 June 2020.

⁵⁷ Ekberg (n 53) 1187; Max Waltman, 'Sweden's Prohibition of Purchase of Sex: The Law's Reasons, Impact, and Potential' (2011) 34 Women's Studies International Forum 449, 458.

⁵⁸ İsveç ve Norveç gibi fuhuşun kriminalize edildiği, bu konuyla ilgili düzenlemelerin katı olduğu ülkelerde cinsel sömürü amaçlı yapılan insan ticaretine oldukça az rastlandığı, buna karşın fuhuşun yasal kabul edildiği veya yasal düzenlemelerin sıkı olmadığı ülkelerde söz konusu amaçla gerçekleştirilen insan ticaretinin yaygın olduğuna ilişkin bkz. Niklas Jakobsson and Andreas Kotsadam, 'The Law and Economics of International Sex Slavery: Prostitution Laws and Trafficking for Sexual Exploitation' (2013) 35 European Journal of Law and Economics 87, 102; Ekberg (n 53) 1201.

⁵⁹ Schulze and others (n 54) 52.

⁶⁰ Ekberg (n 53) 1204; Waltman (n 57) 459. Örneğin, Kuosmanen'in 2008 yılında yaptığı bir araştırmaya göre, kadın katılımcıların yüzde 79'u ve erkek katılımcıların yüzde 60'ı, İsveç'in benimsediği modeli desteklediklerini belirtmişlerdir. Özellikle 18-38 yaş arasındaki kadın katılımcılar arasında bu oranın çok yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

yaşayabilecekleri, başka bir insanın vücudunu para karşılığı sömürebilecekleri inancından vazgeçmektedirler.⁶¹

Nüfusları İsveç'e nazaran daha az olan Danimarka ve Norveç'te, fahişe popülasyonu İsveç'in üç katı olarak hesaplanmaktadır. Bu ülkelerin İsveç'le ekonomik ve sosyal olarak büyük benzerlikler taşıdığı da göz önünde bulundurulduğunda, İsveç'te fahişe popülasyonunun dolayısıyla fuhuşun azalmasındaki en büyük etkenin para karşılığı seks satın alınmasının suç haline getirilmesi olduğu belirtilmektedir.⁶²

İsveç'te fuhuşun asıl mağdurlarının her alanda korunmaları yükümlülüğü devlete aittir. Şiddete maruz kaldıklarında onlara barınma imkanı sağlanmaktadır. Fahişeler, sosyal güvenlik sisteminin bir parçasıdır; hastalık veya doğum izni alabilmektedirler. Ayrıca bu işi bırakmak isteyenler için çıkış ve eğitim programları bulunmaktadır.⁶³ Dolayısıyla fuhuşun yasaklandığı ülkelerde fahişelerin çok zor durumda oldukları ve haklarının ihlal edildiğine ilişkin varsayım İsveç bakımından geçerliliğini yitirmektedir.

Uluslararası seviyede İsveç modeli, cinsel sömürü ve bu amaçla yapılan insan kaçakçılığıyla mücadelede öncü bir rol üstlenmiştir. Norveç, İzlanda ve kısmen İngiltere modelin başarısından etkilenerek aynı çözümü benimsedikleri gibi, Finlandiya, Rusya, Hindistan ve Baltık ülkeleri de bu modeli benimsemeyi düşünmektedirler.⁶⁴

B. ÖNLEYİCİ MEVZUAT – İSPANYA MODELİ

Yasaklayıcı mevzuata benzer biçimde önleyici mevzuat modeli de fuhuşu kadına yönelik bir şiddet biçimi olarak değerlendirir ve uzun vadede sonlanmasından yanadır. Yasaklayıcı model, fuhuş olgusuna doğrudan müdahale etmek eğiliminde olmasına karşın, önleyici model fuhuşun olumsuz değerler üreten yönleriyle mücadeleyi öncelikli bir hedef haline getirir. Bu nedenle fahişelere mağdur olarak yaklaşılır ve sürdürülmekte olan fuhuşa müdahale sınırlıdır. Fuhuşun bir şiddet ve sömürü biçimi olmasına en fazla katkı sağlayan araçlar, örgütlü gruplar, fuhuşa yer temin edenler ve fuhuşu teşvik edenler asıl cezalandırılması gereken taraflardır. Bu modelde de kadınların özgür iradeleriyle fahişelik yaptıkları düşünülmez.⁶⁵

⁶¹ Ekberg (n 53) 1205.

⁶² Swedish Government Report (n 55) 7.

⁶³ Schulze and others (n 54) 53; Ekberg (n 53) 1192.

⁶⁴ Waltman (n 57) 460; Ekberg (n 53) 1206; Schulze and others (n 54) 55.

⁶⁵ Muhtar Çokar and Habibe Yılmaz Kayar, 'Seks işçileri ve yasalar: Türkiye'de yasaların seks işçilerine etkileri ve öneriler: seks işçilerinin ve transgender bireylerin insan haklarının

Önleyici mevzuatın klasik örneği, günümüzde İspanya’da uygulanan modeldir. 1995 tarihli İspanya Ceza Kanununda fuhuş dekriminalize edilmişken, 2003 yılında Ceza Kanunu değiştirilmiş ve fahişeleri (rıızaları bulunsa dahi) sömürerek onların yaptığı fuhuş üzerinden kazanç sağlamak suç haline getirilmiştir.⁶⁶ Bu davranışın tipik örneği, kadın satıcılığı yapmaktır. Ayrıca fahişelik yapması için bir kişiyle iş sözleşmesi yapmak da hukuka aykırıdır. Fakat örneğin fuhuş yapılan bir mekanın sahibi olmak, eğer bu yolla finansal bir kazanç elde edilmiyor veya fahişe doğrudan bu kişi tarafından istihdam edilmiyorsa, suç değildir. İspanya’da fuhuşun bizzat kendisi suç teşkil etmediği için fahişeler hiçbir zaman kovuşturulmamaktadır. Ancak fuhuş olağan bir ekonomik aktivite olarak da değerlendirilmemektedir. Buna karşın, fahişeler sosyal güvenlik sistemine belirtilmemiş bir kategori altında kaydedilmektedirler. Fahişelerin bu ülkede de ciddi biçimde şiddete maruz kaldıkları hatta öldürüldükleri belirtilmektedir. Çoğu olayda fahişeleri öldüren kişiler müşterileridir. Yine benzer şekilde İspanya’da da fahişelerin ruh sağlıklarının bozuk olduğu ve uyuşturucu kullandıkları tespiti yapılmaktadır.⁶⁷ İspanyol yetkililer, insan ticaretiyle fuhuşun açıkça birbirleriyle bağlantılı olduğunu kabul etmektedirler. Bugün İspanya’da fuhuş yapan kadınların yüzde 90’ının organize suç örgütlerinin kontrolünde olduğu tahmin edilmektedir. Ülke politikası olarak fuhuşla ve insan ticaretiyle mücadele etmeyi hedeflemiş olsa da, İspanya, Almanya ile birlikte Avrupa’nın fuhuş başkentlerinden birisi olarak gösterilmektedir. Yapılan bir kamuoyu araştırmasında İspanyol katılımcıların yüzde 77,6’sı, fuhuşun toplumda kaçınılmaz bir fenomen olduğunu ve yasallaştırılması gerektiğini söylemişlerdir.⁶⁸

Kamuoyunun düşüncesinin aksine İspanya Parlamentosu, fuhuşu zaman içinde sonlandırmaya yönelik yaklaşımını teyit etmiş ve fuhuşun regüle edilmesi olasılığını tamamen reddetmiştir. Fuhuş, İspanyol Anayasası’ndaki eşitlik ilkesi ve cinsiyet eşitliğiyle ilgili düzenlemelerle çatışmaktadır. Fuhuş, kadınların ve kız çocukların fiziksel ve ruhsal sağlıklarına ciddi zararlar veren cinsiyete dayalı şiddetin bir formudur. Köklerini ise erkek cinselliği ve kadınlar üzerindeki egemenliğin patriyarkal yapısında bulmaktadır. Ayrıca genellikle suç örgütleri tarafından kontrol edilen bu sektör ve kadınların ve kız çocuklarının cinsel yönden sömürülmeleri amacıyla yapılan insan ticareti

---

desteklenmesi projesi, seks işçiliği mevzuatı çalışma grubu raporu’ (İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı 2011) 116.

⁶⁶ The Spanish Criminal Code, Article 188.

⁶⁷ Schulze and others (n 54) 46–47.

⁶⁸ Bkz. Schulze and others (n 54) 48.

arasında inkar edilemez güçlü bağlar vardır. Bu nedenlerle cinsel sömürü amacıyla yapılan insan ticaretiyle mücadelenin güçlendirilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, fuhuşa olan talebin azaltılması için toplumda farkındalığın artırılmasına yönelik kampanyalar düzenlenmesi ve sömürülen fahişelerin yasal ve sosyal bakımlardan desteklenmesi sağlanmalıdır.⁶⁹ Komisyon raporundaki önerilere karşın yasal düzlemde şu ana kadar herhangi bir ilerleme kaydedilememiştir. Bu bağlamda İspanya'da fuhuş yapılan yerlerin kiralanması ve en önemlisi de fuhuşun satın alınması halen suç teşkil etmemektedir.⁷⁰

2014 yılı öncesinde Kanada'da fuhuş yapılması veya satın alınması suç olarak öngörülmemesine karşın, neredeyse bunu çevreleyen bütün aktiviteler suç teşkil etmekteydi.⁷¹ Bu nedenle 2014 yılı öncesinde Kanada'da uygulanan modeli de, önleyici mevzuat içinde değerlendirmek gerekir. Fakat 2013 yılında Kanada Yüksek Mahkemesi'nin vermiş olduğu *Bedford v. Canada* kararıyla bu durum değişmiştir. Bir grup fahişe, Kanada'da fuhuşun kendisi yasal olmasına karşın ilgili bütün kanunların fuhuşun güvenli bir biçimde yapılabilmesini engellediği, örneğin genelevde çalışmadıkları, menajer, şoför veya güvenlik görevlisi istihdam edemedikleri, kamusal alanlarda çalışma yasağı bulunduğundan müşterileri gözlemleyemeden ilişkiye girmek zorunda kaldıkları, bu durumun kendileri bakımından büyük risk oluşturduğu; bu nedenlerle Kanada Ceza Kanununun fuhuşla ilgili suçları düzenleyen maddelerinin anayasada korunan kişi güvenliği hakkına aykırı olduğu iddiasını Yüksek Mahkeme önüne taşımışlardır. Mahkeme, sömürü ilişkisinin söz konusu olmadığı gönüllü yapılan fuhuş için bu tarz hükümlerin getirilmesinin kanunun amacını aştığını belirterek ceza kanununun ilgili maddelerinin anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline hükmetmiştir.⁷² Bunun üzerine parlamento, daha da ileri bir tutum olarak seksin satın alınmasını bile suç haline getirmiştir.⁷³ Dolayısıyla Kanada'nın 2014 yılı sonrasında İsveç modelini benimsediği rahatlıkla söylenebilir.

⁶⁹ İspanyol Parlamentosu'nun ilgili raporundan aktaran: Schulze and others (n 54) 50.

⁷⁰ Schulze and others (n 54) 50.

⁷¹ Laura Barnett, 'Prostitution in Canada: International Obligations, Federal Law, and Provincial and Municipal Jurisdiction' 3 <https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/2011119E> accessed 17 Feb 2021.

⁷² *Bedford v. Canada*, The Supreme Court of Canada, No:34788, 20.12.2013 <<https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/13389/index.do>> Erişim tarihi: 21 June 2020.

⁷³ The Criminal Code of Canada, Section 286 <<https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-46.pdf>> Erişim tarihi: 15 July 2020.

Kanada, fuhuşu, özellikle kadınları ve kız çocuklarını etkileyen bir cinsel sömürü biçimi olarak tanımlamaktadır. Ceza kanununa eklenen hükümlerle kendi bedenlerini satmak zorunda kalan kişilerin, fuhuştan etkilenen toplulukların, özellikle çocukların korunması, fuhuşa olan talebin ve dolayısıyla bu talebin kazanca dönüştürülmesinin azaltılması amaçlanmaktadır. Buna göre, cinsel hizmet satın alınmasını, başka kişilerin bu şekilde sömürülmesini, fuhuştan kazanç sağlanmasını, kurumsallaşmış biçimde fuhuşun icra edildiği striptiz kulüpleri, masaj salonları ve eskort ajanslarının işletilmesini suç haline getirerek bütün Kanadalıların insanlık onuru ve eşitliğinin korunması sağlanabilir.⁷⁴ Ancak İsveç modeline benzer biçimde kendi bedenlerini satmak zorunda kalan fahişelerin bu davranışlarından ötürü cezai sorumlulukları bulunmamaktadır. Kanada toplumunda fuhuşun yasallaşmasını savunan bir kesim olduğu için yapılan reformun neden bu alanı kriminalize etme yolunu tercih ettiği ise şu şekilde açıklanmaktadır: Yapılan araştırmalar fuhuşun suç olmaktan çıkarıldığı veya regüle edildiği ülkelerde büyük seks endüstrilerinin bulunduğunu ve cinsel sömürü amacıyla yapılan insan ticaretinin diğer ülkelere nazaran çok yüksek bir orana sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda fuhuşun yasallaştırılması ve regüle edilmesi daha çok insanın bu şiddet biçimine maruz bırakılması anlamına gelmektedir. Fuhuş, bunu yapmak zorunda kalan herkes için, nasıl düzenlendiğinden bağımsız olarak, mahiyetinde şiddet ve psikolojik zarar riski barındıran son derece tehlikeli bir aktivitedir. Bu şekilde topluma, herkesin insanlık onuru ve saygınlığının bulunduğu dair güçlü bir mesaj da verilmektedir. Fuhuş, erkeklerin kadınların bedenleri için para ödemesine izin vermektedir. Böyle bir davranışın yasallaştırılması veya regüle edilmesi, bütün kadınların ve kız çocuklarının insanlık onurunu zedelemektedir. İnsan vücudu, alınıp satılabilen bir eşya değildir.⁷⁵

C. DÜZENLEYİCİ MEVZUAT – HOLLANDA MODELİ

Hollanda, 2000 yılında genelevlerin açılmasına izin veren ilk Avrupa ülkesi olmuştur. Bu yasağın kaldırılmasıyla, gönüllü fuhuşun bir lisans sistemine bağlanması ve böylece kontrol ve regüle edilmesi, seks işçilerinin korunması, kişilerin ve özellikle çocukların fuhuşa zorlanmaması, bu amaçla

⁷⁴ Department of Justice Canada, 'Prostitution Criminal Law Reform: Bill C-36, the Protection of Communities and Exploited Persons Act- Factsheet' (11 March 2015) <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/other-autre/c36fs_fi/> accessed 12 Jan 2021.

⁷⁵ Department of Justice Department of Justice Canada, 'Prostitution Criminal Law Reform: Bill C-36, the Protection of Communities and Exploited Persons Act-Frequently Asked Questions' (11 March 2015) <<https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/other-autre/c36faq/>> accessed 15 Jan 2021.

yapılan insan ticaretinin sonlandırılması, diğer suçlarla fuhuş arasındaki bağlantının koparılması ve bağlantılı suçların azaltılması hedeflenmiştir.⁷⁶

Söz konusu politika, zorlama fuhuşun ve çocuk fuhuşunun suç teşkil etmeye devam etmesi⁷⁷, bunun haricindeki gönüllü yapılan fuhuşun ise normalleştirilmesi ve seks işçiliği biçimde tanımlanması üzerine kuruludur. Fuhuş sektörünün regüle edilmesi ve lisansa bağlanmasıyla birlikte, lisanslarını kaybetmekten korkan aktörlerin hukuka uygun davranacakları, fahişelerin haklarını ihlal etmeyecekleri ve en önemlisi seks amaçlı yapılan insan ticaretinin sonlandırılmış olacağı varsayılmaktadır.⁷⁸

2007 yılına gelindiğinde ise modelin ulaşılması istenen hedefleri gerçekleştirmediği anlaşılmıştır. Herhangi bir işçi gibi sosyal güvenlik sistemine entegre edilmesi gereken seks işçilerinin çoğunluğunun bir hizmet sözleşmesi dahi olmadan çalıştırıldıkları; yaşadıkları yerde çalışmamaları gereken seks işçilerinin bu yerlerde yaşamaya mecbur kaldıkları; ruhsal sağlıklarının ciddi oranda bozulduğu ve madde kullanımının arttığı tespitleri yapılmaktadır.⁷⁹ Fuhuş regülasyonu konusunda yetkinin kendilerine ait olduğu yerel yönetimlerin sadece yüzde 6'sı bu işi bırakmak isteyenler için çıkış programları sunmaktadır. Uygulanması gereken kuralları ihlal eden genelevlere uygulanan tek yaptırım da sözlü bir uyarı niteliğindedir. Fahişelerin özellikle eskort biçiminde çalışanlarının yaş ortalaması 18-19 civarındadır. Fuhuşa aracılık eden kişilerin diğer bir deyişle "dostların" hala yaygın bir fenomen oldukları gözlemlenmektedir. Zorlama biçimde yapılan fuhuşun sona ereceği beklense de, fahişelerin çoğunun hala bu kişiler tarafından şiddete maruz bırakıldıkları, zorlandıkları ve sömürüldükleri belirtilmektedir. Fuhuşa aracılık etme suçunun Hollanda Ceza Kanunundan çıkarılması da bu durumu olumsuz yönde etkilemektedir.⁸⁰ Devletin fuhuş sektörü üzerindeki kontrolünün oldukça zayıf olduğu, genelevlerin denetlenmediği ve kuralların uygulanmadığından şikayet edilmektedir.

⁷⁶ The Netherlands Ministry of Foreign Affairs, 'Dutch Policy on Prostitution: Questions and Answers'

<http://www.minbuza.nl/binaries/content/assets/minbuza/en/import/en/you_and_the_netherlands/about_the_netherlands/ethical_issues/faq-prostitutie-pdf--engels.pdf>2012.pdf>.

⁷⁷ The Dutch Criminal Code, Part 18, Section 273f.

⁷⁸ Wim Huisman and Edward R Kleemans, 'The Challenges of Fighting Sex Trafficking in the Legalized Prostitution Market of the Netherlands' (2014) 61 *Crime, Law and Social Change* 215, 217; Joyce Outshoorn, 'Policy Change in Prostitution in the Netherlands: From Legalization to Strict Control' (2012) 9 *Sexuality Research and Social Policy* 233, 235.

⁷⁹ AL Daalder, *Prostitution in the Netherlands since the Lifting of the Brothel Ban* (Eleven International Publishing 2007) 64.

⁸⁰ Daalder (n 79) 47; Huisman and Kleemans (n 78) 219; Outshoorn (n 78) 239.

Lisanslı genelevlerde bile reşit olmayan çocukların çalıştırıldığına rastlanmaktadır. Fuhuş amaçlı yapılan insan ticaretinin de azalmak bir yana arttığı kaydedilmektedir. Oturma izni alamamaktan korkan göçmen kadınların yeraltında oldukça kötü koşullar altında çalışmaları ve aslında regüle edilmiş fuhuş sektöründe çalışan bütün kadınların her yönden sömürülmeleri engellenememiştir. Hollanda modeli, insan ticareti ve fuhuşu birbirinden ayırmayı hedeflemiş olsa da, insan ticareti ve fuhuş arasında birbirinden kopmaz bağlar bulunmaktadır.⁸¹ Bu bağlamda regüle edilmiş temiz bir fuhuş sektörü ile kayıt dışı kriminal bir fuhuş sektörü şeklinde birbirlerinden farklı iki gerçekliğin bulunduğunu düşünmek bir yanılıdır.⁸²

Fahişelerin sürekli istismar edilmesi ve fuhuş sektörüne hakim olan organize suç örgütlerinin varlığı, Hollanda'yı da alarma geçirmiş durumdadır. Bugün Hollanda'da çalışan fahişelerin yüzde 60 ila 70'inin kriminal gruplar tarafından fuhuş yapmaya zorlandıkları belirtilmektedir. Bu nedenle Hollandalı yetkililer ulusal fuhuş politikalarını gözden geçirmeyi düşünmektedirler. Bu konuda hazırlanmış bir tasarı bulunmaktadır. Fakat söz konusu tasarı da insan ticaretini engellemek bakımından yeterli olabilecek garantileri sağlayamamaktadır.⁸³

Hollanda modelinin başarısızlığı, fuhuşun her halükarda bir insan hakları ihlali olduğunu kavrayamamaktan kaynaklanmaktadır. Fuhuş sektörü devlet tarafından regüle edilerek kontrol altında tutulmaya çalışıldığında bile fuhuşun doğası kendisini göstermekte, fahişelerin sömürülmeleri ve bu amaçla yapılan insan ticareti sonlandırılmamaktadır.

D. YASALLAŞTIRICI (SUÇ OLMAKTAN ÇIKARAN) MEVZUAT – YENİ ZELANDA MODELİ

Yasallaştırıcı mevzuatta, fuhuşu yasaklayan bütün kanuni düzenlemelerin hukuk sisteminden ayıklanması ve özellikle fuhuşun yanında onunla bağlantılı olan bütün faaliyetlerin de suç olmaktan çıkartılması söz konusudur. Bu modelde gönüllü olarak yapılan fuhuş ile zorlama fuhuş ve çocuk fuhuşu arasında ayırım yapılır; zorlama fuhuş ve çocuk fuhuşu suç olarak tanımlanmaya devam eder. Yasallaştırıcı mevzuatın düzenleyici mevzuattan farkı, fuhuşun devlet tarafından regüle edilmemesi; daha açık bir ifadeyle fuhuş sektörüne özgü düzenlemelerin yapılmamasıdır. Fuhuş herhangi bir meslek kolu olarak kabul edildiği için, seks işçileri de diğer

⁸¹ Bkz. Schulze and others (n 54) 35–37.

⁸² Outshoorn (n 78) 240.

⁸³ Bkz. Schulze and others (n 54) 38.

işçilerin tabi olduğu düzenlemelere tabidirler. Yasallaştırıcı mevzuat, dünyada sadece Yeni Zelanda ve Avustralya'nın New South Wales eyaletinde uygulanmaktadır.⁸⁴

2003 yılında Fuhuş Reform Yasasının (*Prostitution Reform Act*)⁸⁵ kabul edilmesiyle birlikte Yeni Zelanda dünyada yasallaştırıcı mevzuat modelini benimseyen ilk ülke olmuştur. Bu kanunun temel amacının, seks işçilerinin haklarının garanti altına alınması, onların sömürülmekten korunmaları, sağlık, güvenlik ve refah düzeylerinin artırılması, kamu sağlığının korunmasına yardım eden bir ortamın hazırlanması ve çocukların fuhuş yaptırılarak istismar edilmelerinin önlenmesi olduğu belirtilmektedir.⁸⁶

Öğretide Yeni Zelanda modelini büyük bir başarı olarak nitelendiren ve destekleyen görüşler bulunduğu gibi, aksine modelin çok olumsuz sonuçlar doğurduğunu ve bir an önce kaldırılması gerektiğini savunanlar da bulunmaktadır. Modelin destekçilerinin neden bunun büyük bir başarı olarak nitelendirilmesi gerektiğini somut gerekçelerle ortaya koyamadıkları görülmektedir. Halbuki Yeni Zelanda hükümetinin hazırlamış olduğu resmi raporlarda dahi modelin doğurduğu olumsuz sonuçlara ilişkin belirtilere rastlanmaktadır. Örneğin, seks işçilerinin çoğunluğu, getirilen yasanın maruz kaldıkları şiddet bakımından hiçbir şeyi değiştiremediği kanaatinde; onlara göre şiddet fuhuşun kaçınılmaz bir parçasıdır.⁸⁷ Fuhuşun mahiyetinde bulunan şiddete karşı, söz konusu yasa spesifik bir koruma mekanizması öngörmemektedir.⁸⁸ Hatta hukuk düzeninin kadın bedeninin satın alınmasını olağanlaştırması nedeniyle erkekler kendilerinde seks işçilerine şiddet uygulamayı adeta hak olarak görmektedirler.⁸⁹ Genelev sahipleri seks

⁸⁴ Elaine Mossman, 'International Approaches to Decriminalising or Legalising Prostitution' 12-13.

⁸⁵ Prostitution Reform Act 2003 <<http://www.legislation.govt.nz/act/public/2003/0028/latest/DLM197815.html>> Erişim tarihi: 21 Sep 2020.

⁸⁶ 'Prostitution Law Reform in New Zealand' 4 <<https://www.parliament.nz/en/pb/research-papers/document/00PLSocRP12051/prostitution-law-reform-in-new-zealand/>> accessed 12 March 2021; Melissa Farley, "'Bad for the Body, Bad for the Heart": Prostitution Harms Women Even If Legalized or Decriminalized' (2004) 10 Violence Against Women 1087, 1088.

⁸⁷ 'New Zealand Ministry of Justice, 'Report of the Prostitution Law Review Committee on the Operation of the Prostitution Reform Act 2003' 57 <<https://www.apsw.info/reportsandresearch/report-of-the-prostitution-law-review-committee-on-the-operation-of-the-prostitution-reform-act-2003-government-of-new-zealand-2008>> accessed 18 Feb 2021.

⁸⁸ Farley (n 86) 1116.

⁸⁹ Bkz. Julie Bindel, 'Prostitution Is Not a Job. The inside of a Woman's Body Is Not a Workplace' *the Guardian* (30 April 2018)

işçileriyle onları sömüren sözleşmeler yapmaya devam etmektedirler.⁹⁰ Yasayla birlikte seks işçileri üzerindeki damganın da silindiği söylenemez; toplumda hala bu kişiler kınanmaktadır.⁹¹ Çocukların fuhuş sektöründe istismar edilmelerinin de önüne geçilememiştir. Polisin geneleve girme ve burada kimlik kontrolü yapma yetkisi bulunmadığından, fuhuş yaptırılmaya zorlanan çocuklar tespit edilememektedir.⁹² Yeni Zelanda'nın kadınların ve kız çocuklarının fuhuş sektöründe çalıştırılmaları amacıyla yapılan insan ticaretinde, en önemli varış noktalarından biri olduğu kabul edilmektedir.⁹³

Fuhuş reform yasası yürürlüğe girmeden önce Yeni Zelanda'da yasallaşmayı savunan fahişelerden bazıları, görüşlerini aksi yönde değiştirmişlerdir. Onlara göre, yasallaşma sadece kadın satıcılarının ve müşterilerin fahişeler üzerindeki sömürsünü arttırmış durumdadır. Kadınların daha çok güç ve hak elde edeceğini sanmalarına karşın, bunun tam aksinin gerçekleştiğini belirtmektedirler.⁹⁴ Fuhuşun yasal olduğu ülkelerde cinsel sömürü ve kadına karşı şiddet cezalandırılmamakta, tam tersi bu davranışlar devlet tarafından desteklenmektedir.⁹⁵ Bu bağlamda Yeni Zelanda modelinin kadınları ve çocukları sömürüden koruma amacını gerçekleştiremediğini ve bütün dünya için kötü bir örnek teşkil ettiğini söylemek mümkündür.

IV. FUHUŞLA İLGİLİ TÜRK MEVZUATI

TCK'nın 227. maddesine göre, madde başlığı fuhuş şeklinde kaleme alınmış olsa da, fuhuş yapmak yani cinsel hizmet sunulması veya bu hizmetin satın alınması değil, kişiyi fuhuşa teşvik etmek suçtur.⁹⁶

<<http://www.theguardian.com/commentisfree/2018/apr/30/new-zealand-sex-work-prostitution-migrants-julie-bindel>> accessed 19 Aug 2020.

⁹⁰ 'Report of the Prostitution Law Review Committee on the Operation of the Prostitution Reform Act 2003' (n 87) 157.

⁹¹ 'Report of the Prostitution Law Review Committee on the Operation of the Prostitution Reform Act 2003' (n 87) 154.

⁹² 'Report of the Prostitution Law Review Committee on the Operation of the Prostitution Reform Act 2003' (n 87) 109.

⁹³ Bkz. 'Prostitution Law Reform in New Zealand' (n 86) 7.

⁹⁴ Julie Bindel, 'My Work as a Prostitute Led Me to Oppose Decriminalisation' *BBC News* (October 2017) <<https://www.bbc.com/news/magazine-41349301>> accessed 12 Aug 2021.

⁹⁵ Farley (n 86) 1116.

⁹⁶ MADDE 227. - (1) Çocuğu fuhuşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhuşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır.

Bu bağlamda, Türkiye'nin düzenleyici mevzuat modelini benimsediği söylenebilir. Bu konudaki temel düzenleme “*Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü*⁹⁷”dür. Tüzük çıkarıldığı 1960 yılından bu yana çok az değişiklikle varlığını sürdürmüştür. 1973 yılında bazı maddeleri yürürlükten kaldırılmış ve eklemeler yapılmış olsa da, Tüzük, 19. yüzyıldan itibaren dünyada uygulanmaya başlanan düzenleyici mevzuatın halen yürürlükte olan nadir örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Tüzüğe göre fuhuşla ilgili idari işleri illerde valilikler tarafından oluşturulan Fuhuşla Mücadele Komisyonu yürütür. Komisyonun görevi, fuhuşu denetlemek, fuhuş nedeniyle bulaşan zührevi hastalıkların yayılmasını

(2) Bir kimseyi fuhuşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran ya da fuhuş için aracılık eden veya yer temin eden kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve üç bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Fuhuşa sürüklenen kişinin kazancından yararlanılarak kısmen veya tamamen geçiminin sağlanması, fuhuşa teşvik sayılır.

(3) (Mülga: 6/12/2006 – 5560/45 md.; Yeniden düzenleme: 24/11/2016-6763/18 md.) Fuhuşu kolaylaştırmak veya fuhuşa aracılık etmek amacıyla hazırlanmış görüntü, yazı ve sözleri içeren ürünleri veren, dağıtan veya yayan kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki yüz günden iki bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(4) Cebir veya tehdit kullanarak, hile ile ya da çaresizliğinden yararlanarak bir kimseyi fuhuşa sevk eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısından iki katına kadar artırılır.

(5) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlât edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(6) Bu suçların, suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(7) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(8) Fuhuşa sürüklenen kişi, tedavi veya terapiye tabi tutulur.

⁹⁷ Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü: <<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10786.pdf>> Erişim tarihi: 11 Aug 2020. Bu tüzük yürürlüğe girilmeden önce Cumhuriyet'in ilanından sonra fuhuşa karşı öncelikle yasaklayıcı modelin uygulanması denenmiştir. 12 Nisan 1930 tarihinde yayınlanan Fuhuşla Mücadele Hakkındaki Genelge'yle Türkiye'nin hiçbir yerinde yeni genelev açılmayacağı ve mevcut bulunanlara da yeni kadınların alınmayacağı bildirilir. Fuhuş yapan ve aracılık eden yabancı uyruklular sınır dışı edilir. Ancak olumlu sonuçların alınmadığı bu genelge uygulamalarına 1933 tarihli Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi ile son verilir. 1961 yılında yürürlüğe giren ve 1973 yılında üzerinde değişiklik yapılan Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü 1933 yılında yayınlanmış nizamnameyi yürürlükten kaldırmıştır ve halen konuyu düzenleyen temel mevzuat niteliğindedir. Bkz. Zafer Toprak, 'İstanbul'da Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar 1914-1933' [1987] Tarih ve Toplum 31, 40.

ve bu yüzden kamu düzeninin bozulmasını engellemektir. Komisyonun temel sorumluluk alanları ise genelevlerin açılmasına karar vermek ve ruhsatlandırmak, genel kadın olarak tanımlanan fahişelerin tescil edilmesini sağlamak, genel kadınların düzenli sağlık muayeneleri olmalarını sağlamak ve tek başına fuhuş yapılan birleşme evlerini ruhsatlandırmaktır.

Tüzüğe göre “genel kadın”, fahişeliği alışkanlık haline getirmiş, 21 yaşını bitirmiş, evli olmayan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kadındır. Bu kadınlar fuhuş yapmaya devam edebilmek için “vesika” almak (tescil edilmek) zorundadırlar. Genel kadın olarak tescil edilen bir kadın haftada iki kez muayene olmak koşuluyla komisyon tarafından ruhsatlandırılmış bir genelevde çalışmak zorundadır. 21 yaşından küçük ve 18 yaşından büyük olanlar ve komisyon tarafından kaydı uygun görülmeyenler “sağlık tedbiri uygulanacak kadın” kapsamında değerlendirilirler. Bu kadınlar genelevlerde çalışamazlar ve on günde bir muayene olmak zorundadırlar. Tüzüğün kapsamında olan birleşme evleri, tek başına fuhuş yapılmasına olanak sağlayan yerlerdir ancak uygulamada ruhsat verilen yer bulunmamaktadır.⁹⁸ Tüzüğün önemli bir bölümü genelevlerin ruhsatlandırılması ve muayenelerin yapıma biçimine ilişkindir. Okul, cami vb. yerlerin yakınına genelev açılmayacağı gibi genelevlerde içki satışı ve küçüklerin geneleve kabul edilmesi yasaktır.

Ülkemizdeki yasal sistemin hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunmaktadır. Genelevlerin fahişeler için yasadışı çalışma koşullarına göre daha güvenli yerler olması, burada düzenli sağlık kontrolleri yapılması, şiddet, sömürü ve zorla çalışmanın önlenmesi bakımından daha denetlenebilir olması ve fahişelerin sosyal güvenlik haklarının korunması olumlu yönleridir. Buna karşın genelevlerde fahişeler kayıt altına alınmakta, bu kayıt aynı zamanda fuhuş yaptıklarının adli sicillerine de işlenmesi anlamına gelmekte ve bu durum kendilerinin ve çocuklarının sosyal yaşamlarında ayrımcılığa uğramalarına neden olmaktadır.⁹⁹

Esasında düzenleyici modele yöneltilen eleştiriler, ülkemiz bakımından da geçerlidir. Fuhuş, her halükarda bir insan hakları ihlali olduğu için fuhuş sektörü devlet tarafından regüle edilerek kontrol altında tutulmaya çalışıldığında bile fuhuşun doğası kendisini göstermekte, fahişelerin sömürülmeleri ve bu amaçla yapılan insan ticareti sonlandırılmamaktadır.

⁹⁸ Esin Küntay and Muhtar Çokar, ‘Ticari Seks Medya Dosyası’ 30 <http://www.ikgv.org/sws_dosyalar/CETAD_resimli.pdf>.

⁹⁹ Küntay and Çokar (n 98) 32.

V. SONUÇ

Fahişelik, kökleri neredeyse tarihin ilk dönemlerine kadar giden ve tarih boyunca da birtakım işlevler yüklenerek meşrulaştırılmaya çalışılan ama özünde insan onuruna aykırı bir kurumdur. “Gerekli bir kötülük” olarak nitelendirilen fuhuşa, cinsel suçları önleme, erkek için bir cinsel eğitim ve eğlence aracı, toplumda erkeğe saygınlık kazandıran bir deneyim olma ve “namuslu” kadınlardan talep edilemeyecek isteklerin yaşanabileceği bir mecra yaratma gibi işlevler yüklenmiştir. Bu bağlamda, *Kingsley Davis*’in işlevselci teorisi fuhuşu açıklayan teoriler içinde önemli bir yere sahiptir. Gerçekten de cinsel ahlak bir yandan görünüşte fuhuşu kınarken, diğer yandan farkında olmaksızın veya ironik bir biçimde fuhuşun sosyal bir kurum olarak varlığını sürdürmesini sağlamaktadır.

Bu konuda ön plana çıkan ikinci görüş, radikal feminist teoridir. Mersin Genelevi’nde çalışan kadınların kendilerinden “sermaye” diye söz etmeleri, fuhuşun kişiyi kendisine ne kadar yabancılaştırdığını, onu üzerinden kar elde edilirken her türlü kullanıma ve sömürüye açık bir mal haline getirdiğini ortaya koymaktadır. Fuhuşu bir meslek olarak kabul etmenin zorluğu, insan onuruna ve vücuduna yüklenen anlamdan kaynaklanmaktadır.

Hollanda deneyimi, bize fuhuşun yasallaşmasının kadınların ekonomik, duygusal ya da cinsel sömürsünü engelleyemediğini göstermiştir; bu süreçte fuhuşa olan talep de artmıştır. Fuhuşu yasal hale getirmek, kadının kurban olduğu gerçeğini gizlediği gibi, fuhuşu kabul edilebilir hale getirmekte, toplumsal ve ahlaki açıdan onu normalleştirmektedir. Yapılan işin doğası gereği kadının kendine yabancılaşmasına, hayatının anlamını sorgulamasına, öz saygı ve benliğini yitirmesine yol açan bir iş olan fahişelik, aslında kişi özgürlüğü adına hukuk düzeninin kişinin organlarını satmasına izin vermesinden pek de farklı değildir.

Elbette ki, uzun vadede fahişelik kurumunun ortadan kaldırılabilmesi için kadın ve erkek cinselliklerinin tanımlanmasında karşımıza çıkan ataerkil düşüncenin ikiyüzlü namus anlayışının ve çifte standardın yıkılması gerekmektedir. Cumhuriyet’in ilanından sonra benimsenen yasaklayıcı modelin sonuç verememesi üzüntüyle karşılanmalıdır. Fakat şu an için, seks satın almayı suç haline getiren, bedenini satmak zorunda kalan kadını ise mağdur olarak değerlendirip ona destek sağlayan İsveç modeli, en modern ve hümanist çözüm olarak görünmektedir. Keza Norveç ve Kanada gibi pek çok ülke, modelin başarısından etkilenerek aynı çözümü benimsemiştir.

KAYNAKÇA

- Açıkalin N, 'Toplumda Fahişelik Kurumunun Vazgeçilmezliği Üzerine Mitler : Mersin Örneği' (2008) 1 Journal of International Social Research 11
- Açıkalin N, 'Fuhuş Pazarında Sermaye Olmak: Mersin Örneği' [2013] Çalışma ve Toplum 243
- Barkan SE, *Criminology: A Sociological Understanding* (7th edition, Pearson 2017)
- Barnett L, 'Prostitution in Canada: International Obligations, Federal Law, and Provincial and Municipal Jurisdiction' <https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/2011119E> accessed 12 March 2021
- Bindel J, 'My Work as a Prostitute Led Me to Oppose Decriminalisation' *BBC News* (October 2017) <<https://www.bbc.com/news/magazine-41349301>> accessed 12 March 2021
- , 'Prostitution Is Not a Job. The inside of a Woman's Body Is Not a Workplace' *the Guardian* (30 April 2018) <<http://www.theguardian.com/commentisfree/2018/apr/30/new-zealand-sex-work-prostitution-migrants-julie-bindel>> accessed 12 March 2021
- Bryant CD, 'Sexual Deviance' in Clifton D Bryant (ed), *The Routledge Handbook of Deviant Behavior* (1st edition, Routledge 2011)
- Clinard MB and Meier RF, *Sociology of Deviant Behavior* (14th edition, Cengage Learning 2015)
- Çokar M and Yılmaz Kayar H, 'Seks işçileri ve yasalar : Türkiye'de yasaların seks işçilerine etkileri ve öneriler: seks işçilerinin ve transgender bireylerin insan haklarının desteklenmesi projesi, seks işçiliği mevzuatı çalışma grubu raporu' (İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı 2011)
- Daalder AL, *Prostitution in the Netherlands since the Lifting of the Brothel Ban* (Eleven International Publishing 2007)
- Demir SD, 'Kadın seks işçiliğinin hukuki mevzuat çerçevesinde incelenmesi' (Thesis, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi) Anabilim Dalı 2009)
- Demirbaş T, *Kriminoloji* (7. Baskı, Seçkin Yayınevi 2020)
- Department of Justice Canada, 'Prostitution Criminal Law Reform: Bill C-36, the Protection of Communities and Exploited Persons Act- Factsheet' (11 March 2015) <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/other-autre/c36fs_fi/> accessed 12 March 2021
- Department of Justice Canada D of J, 'Prostitution Criminal Law Reform: Bill C-36, the Protection of Communities and Exploited Persons Act-Frequently Asked

- Questions' (11 March 2015) <<https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/other-autre/c36faq/>> accessed 12 March 2021
- Ekberg G, 'The Swedish Law That Prohibits the Purchase of Sexual Services: Best Practices for Prevention of Prostitution and Trafficking in Human Beings' (2014) 10 *Violence Against Women* 1187
- Farley M, "'Bad for the Body, Bad for the Heart": Prostitution Harms Women Even If Legalized or Decriminalized' (2004) 10 *Violence Against Women* 1087
- Flowers RB, *Women and Criminality: The Woman as Victim, Offender, and Practitioner* (Greenwood Press 1987)
- , *The Prostitution of Women and Girls* (McFarland & Company, Inc, Publishers 1998)
- Gilman SL, 'Freud and the Prostitute: Male Stereotypes of Female Sexuality in Fin-de-Siècle Vienna' (1981) 9 *The Journal of the American Academy of Psychoanalysis* 337
- Heidensohn F, *Women and Crime* (2th edition, Palgrave 1996)
- Huisman W and Kleemans ER, 'The Challenges of Fighting Sex Trafficking in the Legalized Prostitution Market of the Netherlands' (2014) 61 *Crime, Law and Social Change* 215
- Humphrey JA and Palmer S, *Deviant Behavior: Patterns, Sources, and Control* (Plenum Press 1990)
- Jakobsson N and Kotsadam A, 'The Law and Economics of International Sex Slavery: Prostitution Laws and Trafficking for Sexual Exploitation' (2013) 35 *European Journal of Law and Economics* 87
- Kalfa A, 'Eski Doğu Bloku Ülkeleri Kaynaklı İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektöründe Çalışan Kadınlar' (Thesis, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı 2008)
- Keyman S, *Hukuka Giriş ve Metodoloji* (Doruk Yayınları 1981)
- Küntay E and Çokar M, 'Ticari Seks Medya Dosyası' <http://www.ikgv.org/sws_dosyalar/CETAD_resimli.pdf>
- Lombroso C and Ferrero G, *Criminal Woman, the Prostitute, and the Normal Woman* (Nicole Hahn Rafter and Mary Gibson trs, Duke University Press 2004)
- Messerschmidt JW, *Capitalism, Patriarchy, and Crime - Toward a Socialist Feminist Criminology* (Rowman Littlefield Pub 1986)
- Morris A, *Women Crime and Criminal Justice* (1st edition, John Wiley & Sons 1987)
- Mossman E, 'International Approaches to Decriminalising or Legalising Prostitution'

- Ördek K, ‘Seks İşçiliği: Mitler ve Gerçekler’ <<http://www.kirmizisemsiye.org/Dosyalar/SeksIsciligiMitlerveGercekler.pdf>> accessed 12 March 2021
- Outshoorn J, ‘Policy Change in Prostitution in the Netherlands: From Legalization to Strict Control’ (2012) 9 *Sexuality Research and Social Policy* 233
- ‘Prostitution Law Reform in New Zealand’ <<https://www.parliament.nz/en/pb/research-papers/document/00PLSocRP12051/prostitution-law-reform-in-new-zealand/>> accessed 12 March 2021
- ‘Report of the Prostitution Law Review Committee on the Operation of the Prostitution Reform Act 2003’ <<https://www.apnsw.info/reportsandresearch/report-of-the-prostitution-law-review-committee-on-the-operation-of-the-prostitution-reform-act-2003-government-of-new-zealand-2008>> accessed 12 March 2021
- Schulze E and others, ‘Sexual Exploitation and Prostitution and Its Impact on Gender Equality’ <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3623a253-ea26-4f62-b287-3f3e3ba6cf99>>
- Siegel LJ, *Criminology: Theories, Patterns and Typologies* (11th edition, Cengage Learning 2012)
- Sokullu Akıncı F, *Kriminoloji* (Beta Yayıncılık 2014)
- Swedish Government Report, ‘The Ban against the Purchase of Sexual Services. An Evaluation 1999-2008.’ <https://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/ban-against-purchase-sexual-services-evaluation-1999-2008_en> accessed 13 March 2021
- The Netherlands Ministry of Foreign Affairs, ‘Dutch Policy on Prostitution: Questions and Answers’ <http://www.minbuza.nl/binaries/content/assets/minbuza/en/import/en/you_and_the_netherlands/about_the_netherlands/ethical_issues/faq-prostitutie-pdf-engels.pdf-2012.pdf>
- Thio A, Taylor JD and Schwartz MD, *Deviant Behavior* (11th edition, Pearson 2012)
- Toprak Z, ‘İstanbul’da Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar 1914-1933’ [1987] *Tarih ve Toplum* 31
- ‘Türk Dil Kurumu | Sözlük’ <<https://sozluk.gov.tr/>> accessed 13 March 2021
- Waltman M, ‘Sweden’s Prohibition of Purchase of Sex: The Law’s Reasons, Impact, and Potential’ (2011) 34 *Women’s Studies International Forum* 449

